

DESCOPERIRI MONETARE DIN MOLDOVA. XII*

DE

LUCIAN MUNTEANU**, LĂCRĂMIOARA-ELENA ISTINA***, ANTON COȘA****

Abstract:

The coins we publish have been discovered in the last two years, with the help of metal detectors. They come from the following locations: I. Buhuși (Bacău County) (1 D, Hadrianus, 132-134); II. Drăgești (Bacău County) (1 D, Traianus, 108-109; 3 D, Hadrianus, 119-122, 125-128, 134-138; 1 D, Hadrianus: Sabina, 128-134; 1 D, Antoninus Pius, 158-159; 2 D, Antoninus Pius: Diva Faustina, post 141; 1 S, Marcus Aurelius, 165; 1 D, Marcus Aurelius: Lucilla, 161-167; 1 S, Marcus Aurelius: Lucilla, 161-167); based on the patina and the state of preservation, we assumed that some coins could have belonged to a hoard, and others would represent stray finds; together with the coins were discovered six fibulae and local pottery, which can be related to a presumed "Carpic" site; III. Strunga (Iași County) (1 D, Traianus, Rome, 112-113); IV. Drăgești (Bacău County) (1 AE, Moldavia, Alexandru cel Bun, groat, 1400-1408; 1 AR, Moldavia, Iliș I, groat, 1432-1433; 1 AE, Moldavia, Petru II, groat, 1447-1449; 1 AR, Moldavia, Bogdan III, double groat, ca. 1511/1512; 1 AR, Lithuania, Zygmunt I, półgrosz, 1510; 1 AR, Lithuania, Zygmunt III, szeląg, 1617; 1 AR, Lithuania, Jan Kazimierz, szeląg, 1652; 1 AR, Riga, Zygmunt III, szeląg, 1609-1622; 1 AR, Ottoman Empire, Süleyman I, Novabırda, akçe, 1555-1566; 1 AR, Ottoman Empire, Ibrahim, Kostantaniye, akçe, 1640-1648; 1 AR, Hungary, Ferdinand I, Kremnitz, denar, 1527-1559; the coins were discovered along with artifacts from the medieval and modern periods, which could signal the existence of a settlement.

Keywords: coin finds; Moldavia; ancient and medieval coins; hoards; stray finds.

Toate monedele pe care le publicăm în acest număr al cronicii¹ au fost descoperite în ultimii doi ani, cu ajutorul detectoarelor de metale. Piesele provin de pe teritoriul județelor Bacău și Iași și au fost predate instituțiilor de specialitate, respectându-se normele legale în vigoare. Ele se păstrează în colecția Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău.

Două dintre monede, ambele romane, au fost aflate izolat, la Buhuși (jud. Bacău) (Cat. nr. I.1) și Strunga (jud. Iași) (Cat. nr. III.13). Din păcate, nu se cunosc alte informații despre condițiile în care au fost descoperite. Un lot consistent de 22 de emisiuni antice și medievale, precum și alte artefacte din aceleași perioade, provin de la Drăgești (comuna Dămieniști, județul Bacău) (Cat. nr. II.2-12, IV.14-24). Din informațiile oferite de către cel care le-a descoperit, Teodor Nastasă, toate piesele erau răspândite pe o suprafață destul de mare, de aproximativ 1000 m², situată la nord de localitate și de DJ D207, care o străbate (Pl. II). Monedele antice (Cat. nr. II.2-12), împreună cu șase fibule, au fost recuperate, aproape în totalitate, din partea stângă a acestui perimetru, aflată în vecinătatea râului Siret. Din aceeași zonă provin fragmente ceramice de culoare roșietică și cenușie.

Cele 11 emisiuni antice descoperite la Drăgești sunt denari de la Traianus (1 ex.), Hadrianus (4 ex.), Antoninus Pius (3 ex.), Marcus Aurelius (1 ex.) și sestertii de la Marcus Aurelius (2 ex.). Se remarcă faptul că piesele din argint au un aspect diferit. Unele dintre ele (Cat. nr. II.2-3, 5, 8-9) nu poartă urme evidente de uzură și au o patină neagră (Ag₂O), care, în majoritatea cazurilor, a putut fi înlăturată în timpul procesului de curățare. Alte monede (Cat. nr. II.4, 6-7, 11) sunt acoperite cu un strat de aceeași culoare, dar de o consistență diferită (AgS), care formează o patină uniformă². Pe alocuri, sunt vizibile urme de calcar. Câteva dintre aceste piese sunt foarte uzate.

* Acest articol a fost elaborat cu sprijinul unui grant acordat de Ministerul Educației și Cercetării, CNCS-UEFISCDI, în cadrul proiectului cu numărul PN-III-P1-1.1-TE-2019-0783.

** Institutul de Arheologie, Iași; lucanas2000@yahoo.com.

*** Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău; lacramioaraist@gmail.com.

**** Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău; ablcosa@yahoo.com.

¹ Pentru numerele anterioare ale cronicii, a se vedea: MUNTEANU 2019: 169, nota 1.

² Despre compoziții de coroziune specifice argintului (Ag₂O și AgS), a se vedea PETEAN, ARGHIR 2010: 247.

În același perimetru de unde provin monedele romane au mai fost descoperite șase fibule, fragmentare, din bronz. Cea mai mare parte a lor se datează în perioada antică și aparțin mai multor categorii: tip „carpic”³ (1 ex.) (Pl. IV.A); tip „cu piciorul întors pe dedesubt și înfășurat”⁴ (2 ex.) (Pl. IV.B); tip „cu genunchi”⁵ (1 ex.); tip „Almgren”, grupa VII, seria 1⁶ (1 ex.). Astfel de accesorii vestimentare se regăsesc frecvent în siturile atribuite culturii „carpice”/„Poieniști – Vârteșcoiu”, atât în așezări, dar, mai ales, în necropole⁷. De asemenea, unele dintre ele apar și într-o perioadă târzie, în mediul „Sântana de Mureș – Cerneahov”⁸. O singură fibulă, de tipul „cu piciorul întors pe dedesubt”, realizată prin turnare, aparține epocii bizantine, fiind datată în a doua jumătate a secolului al VI-lea⁹ (Pl. IV.C). Astfel de piese se întâlnesc mai puțin frecvent pe teritoriul de la răsărit de Carpați¹⁰.

Descoperirea a numeroase artefacte, de natură diferită (monede, fibule, ceramică), concentrate pe o suprafață restrânsă (cca. 500 m²), ar putea semnala prezența unei sit al „dacilor liberi”, în această zonă din vecinătatea râului Siret. De altfel, în acest teritoriu, situat la contactul dintre Podișul Moldovei și regiunea subcarpatică sunt atestate numeroase descoperiri de tip „Poieniști – Vârteșcoiu”¹¹. Chiar în vecinătate, la aproximativ 2 km spre est, la Dămieniști, a fost cercetată una dintre necropolele reprezentative ale acestei culturi arheologice, care a fost datată în a doua jumătate a veacului al III-lea¹². O așezare carpică a fost identificată mai la vest, la cca. 4 km distanță, în localitatea Călugăreni, din aceeași comună¹³.

Descoperirile monetare romane de la Drăgești, destul de numeroase, ar putea fi puse în legătură cu acest prezumtiv sit. În cazul denarilor, în special pe baza observațiilor asupra patinei și a uzurii, am remarcat existența a două grupuri deosebite de piese. E plauzibil ca acestea să fi zăcut în tipuri de soluri diferite. De asemenea, folosirea lor în epocă pare să se fi realizat într-o manieră distinctă. Astfel, emisiunile din argint, bine păstrate, de pe suprafața cărora stratul de coroziune a fost relativ facil îndepărtat (Cat. nr. II.2-3, 5, 8-9), ar putea aparține unui depozit. Probabil în timpul lucrărilor agricole sau în alte circumstanțe, ele s-au desprins din acumularea inițială, fiind împrăștiate pe o suprafață mai extinsă. Aceste piese se înscriu cronologic, constituind un nucleu specific tezaurelor de denari din Moldova, care se încheie în diferite perioade¹⁴. În apropiere, pe o rază de 2-4 km, au fost descoperite alte două depozite monetare similare. Primul dintre ele, despre care se cunosc puține date, a fost aflat la Dămieniști, păstrându-se doar două emisiuni (de la Traianus și Hadrianus) și descrierea vasului¹⁵. Un altul provine chiar în așezarea de la Călugăreni și conține 63 de monede din argint (ultima de la Marcus Aurelius), care erau adăpostite într-o cană¹⁶. În lipsa unor informații concrete e imposibil de presupus existența unei legături între monedele noastre și cele două tezaure din vecinătate.

Cel de-al doilea grup de denari, care au o patină compactă și urme de calcar (Cat. nr. II.4, 6-7, 11), ar putea reprezenta, împreună cu sestertii (Cat. nr. II.10, 12), descoperiri izolate, din ipoteticul sit antic de la Drăgești. Majoritatea acestor piese poartă urme vizibile de uzură. În mod obișnuit, monedele romane se găsesc în număr destul de mic (unul sau două exemplare) în locuirile de tip „Poieniști – Vârteșcoiu”¹⁷. Doar în cazuri excepționale mai mult de două-trei astfel

³ BICHIR 1973: 100, Pl. CLXVI.1-5; 101; SPĂNU 2012A: 126-127.

⁴ IONIȚĂ 1992: Abb. 1; PETRESCU 2010: 50; APARASCHIVEI 2017: 43; NUȚU, ELEFTERESCU 2018: 102-105, Pl. 12-13.93-94.

⁵ COCIȘ 2004: 94-95 (tipul 19a6b1b); NUȚU, ELEFTERESCU 2018: 56, varianta 5, Pl. 9.65; 66.

⁶ CROITORU 2011: 272; BĂRCĂ 2014: 115 și nota 901.

⁷ BICHIR 1973: 100-105; IONIȚĂ, URSACHI 1988: 60-62; CROITORU 2011: 271-272; SPĂNU 2012A: 126-128; SPĂNU 2012B: 176-178.

⁸ IONIȚĂ 1992: 77-90; PETRESCU 2010: 49-50; CROITORU 2011: 271-272; HONCU, PETCU 2018: 387-389.

⁹ CURTA, GÂNDILĂ 2013: 101-176.

¹⁰ MITREA 1973B: 663-666, Fig. 1.1,3; MITREA 2001: 139-143, 327, Fig. 66.3; 327, Fig. 67.3.

¹¹ IONIȚĂ 2001: 415, Fig. 43; 425, 788-789; HÂNCEANU 2010: 40-48.

¹² MITREA 1982: 65-79.

¹³ CĂPITANU 1989: 137-138.

¹⁴ MIHAILESCU-BÎRLIBA 1979: 320-321; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 81, 87, 97, 100, 103, 109; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1991: 58; MITREA, MIHAILESCU-BÎRLIBA 2003: 200.

¹⁵ MITREA 1966: 454, No. 56; MITREA 1973A: 411, No. 55; FLORESCU, CĂPITANU 1969: 215, 253, Fig. 30.1-2; CĂPITANU 1971: 287-288, Nr. 3-4; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 262, No. 77. Alte 15 piese, neidentificate, se aflau într-o colecție particulară.

¹⁶ CĂPITANU 1989: 137-147.

¹⁷ MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 194-196, Tab. XXXVII-XXXVIII; MUNTEANU 2017: 926.

de emisiuni au fost descoperite în același sit¹⁸. De asemenea, bronzurile din timpul dinastiei Antonine, toate având dimensiuni medii, constituie o prezență destul de rară în contextele arheologice din această perioadă¹⁹. În aceste condiții, configurația și dimensiunile eșantionului de piese monetare asociate, în mod virtual, sitului de la Drăgești, par a avea un caracter remarcabil. Desigur, toate aprecierile noastre asupra descoperirilor monetare romane care provin de aici au strict valoare de ipoteză, ele urmând a fi verificate prin investigații arheologice în teren.

Aproximativ în aceeași zonă, situată la nord de Drăgești, au fost aflate monede și obiecte medievale. Majoritatea acestor artefacte provin din partea dreaptă a suprafeței cercetate, situată înspre satul Dămieniști (Pl. II). La fel ca piesele antice, acestea au fost descoperite izolat, fiind împrăștiate pe un spațiu de aproximativ 500 m².

Monedele medievale (Cat. nr. IV.14-24) aparțin unui interval cronologic destul de extins și au proveniență relativ diversă. Cele mai vechi dintre acestea sunt piesele moldovenești, care se înșiră pe parcursul a unui secol. Majoritatea emisiunilor locale din acest lot – de la Alexandru cel Bun (Cat. nr. IV.14), Iliș I (Cat. nr. IV.15) și Bogdan III (Cat. nr. IV.17) – se întâlnesc, într-o măsură diferită, în descoperirile izolate și tezaurile din Moldova și au beneficiat de atenția noastră cu diverse ocazii²⁰. Dintre acestea, se distinge piesa de la Bogdan III, care aparține unei variante mai puțin obișnuite, având atributele de pe avers (roza și semiluna) inversate. Emisiunile similare din tezaurul de la Suceava – Mănăstirea „Hagigadar” au fost datate în jurul anilor 1511-1512, pe baze arheologice și epigrafice²¹. În cazul monedei noastre se remarcă numeroase erori în legenda de pe avers și cea de pe revers, iar pe ambele părți sunt vizibile urme de surfrapare. Ea ar putea aparține unui grup recent identificat de piese ale lui Bogdan III, care au fost rebătute peste jumătăți de groși lituanieni²². Ultima dintre emisiunile moldovenești este foarte uzată, iar identificarea ei s-a dovedit destul de dificilă. Este vorba, probabil, despre un groș din vremea lui Petru II (Cat. nr. IV.16), care ar aparține unui tip extrem de rar²³. Este puțin probabil ca cele patru piese moldovenești să fi aparținut unui depozit comun, dacă ținem cont de cronologia lor extinsă și de starea lor de conservare, foarte diferită.

Celelalte emisiuni medievale sunt diverse nominaluri care aparțin Uniunii Polono-Lituanine (Cat. nr. IV. 18-21), Imperiului Otoman (Cat. nr. IV.22-23) și Imperiului Romano-German (Cat. nr. IV.24). Ele constituie o prezență comună în circulația monetară din teritoriul de la răsărit de Carpați, în veacurile XVI-XVII, fiind întâlnite frecvent în descoperiri izolate și în tezaur²⁴. Aproximativ în aceeași zonă cu descoperiri monetare au fost aflate câteva artefacte medievale și moderne: trei aplici fragmentare, o cruciuliță turnată și un fragment dintr-un mâner de cuțit (Pl. IV.D-H). Este posibil ca toate aceste piese monetare și arheologice, grupate pe o suprafață relativ restrânsă, să semnaleze prezența unei așezări în zona respectivă, care va trebui confirmată, desigur, prin cercetări de teren.

În elaborarea acestui studiu am beneficiat de sprijinul unor specialiști, cărora le suntem recunoscători. Marius Alexandru Istina (Bacău) ne-a pus la dispoziție, pentru publicare, piesa descoperită la Strunga. Lilia Dergaciova (București) ne-a ajutat la identificarea și interpretarea emisiunilor moldovenești. Determinarea monedelor otomane a fost realizată de către doamna Ana Boldureanu (Chișinău). Informații prețioase despre starea monedelor înainte de curățare ne-au fost oferite de domnul Petru Voinescu (Bacău). De asemenea, studierea pieselor arheologice antice și medievale s-a realizat cu ajutorul colegilor Ștefan Honcu și Cătălin Hriban (Iaiș).

¹⁸ Poiana-Dulcești (punctul „Varnița”) (jud. Neamț) – 5 ex. (BICHIR 1976: 119, Tab. 11, No. 2; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 278, No. 202); Săucești (jud. Bacău) – 5 ex. (inedite, informații Ștefan Honcu); Văleni (jud. Neamț) – 4 ex. (IONIȚĂ, URSACHI 1988: 25, 40, 53, 66, 93; MIHAILESCU-BÎRLIBA, BUTNARIU 1988: 316, Nr. 48); Vlădiceni (jud. Neamț) – 4 ex. (ALEXIANU 1988: 148; MIHAILESCU-BÎRLIBA, BUTNARIU 1988: 316, Nr. 49).

¹⁹ Măgura (jud. Bacău) – 1 ex. (CĂPITANU 1971: 288, Nr. 10; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 270, Nr. 142); Poiana-Dulcești (punctul „Varnița”) – 1 ex. (BICHIR 1976: 119, Tab. 11, No. 2; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 278, No. 202); Răpile (jud. Bacău) – 1 ex. (BUZDUGAN 1968: 445; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 281, No. 220); Văleni (jud. Neamț) – 1 ex. (IONIȚĂ, URSACHI 1988: 53, 66, 93; MIHAILESCU-BÎRLIBA, BUTNARIU 1988: 316, Nr. 48c).

²⁰ MUNTEANU, POPOVICI 2014: 159, 161-164; MUNTEANU, GARVĂN 2018: 185, 189-190.

²¹ DEJAN 2013: 170-171.

²² DERGACIOVA 2014: 91-109.

²³ În catalogul folosit nu se cunoaște legenda integrală pentru acest tip de groși; de asemenea, varianta cu roză deasupra scutului este înregistrată doar pentru nominalurile divizionare, de jumătate de groș (MBR 1977: 73, Nr. 549-550).

²⁴ BUTNARIU 1998: 160-171; BUTNARIU 2009: 406-411; OBERLÄNDER-TÄRNOVEANU 2006: 413-427; MUNTEANU 2006: 433-474; MUNTEANU *et al.* 2019: 138-140.

CATALOGUL DESCOPERIRILOR²⁵A. *MONEDE ANTICE***I. Buhuși (jud. Bacău)**

Moneda provine din zona Runcu a orașului Buhuși (în partea de nord-vest), fiind aflată de către Vasile-Lorin Vlad, cu ajutorul detectorului de metale, la data de 11.01.2020.

Bibl.: inedită.

1. AR; 1,218 g; 15 x 16 mm; 6 h; f.s.c., ruptă, lipsește un fragment;
Av. [...] AVGVSTVS
Rv. [...] QVILLIT A SAVGCOSIII
Imperiul Roman, Hadrianus, Roma, *denarius*, anii 132-134 (RIC II: 365, Nr. 222a; BMC III: 314, Nr. 574-575 var.) sau anul 130 (HILL 1970: 164, Nr. 434).

II. Drăgești (comuna Dămieniști, jud. Bacău)

Piesele monetare au fost descoperite de către Teodor Nastasă, în zilele de 17-18.11.2019, tot în urma activității de detecție de metale. Ele erau împrăștiate pe o suprafață de aproximativ 500 m², aflată la nord de localitatea Drăgești, în vecinătatea râului Siret. Este posibil ca unele dintre monede să se fi desprins dintr-un tezaur de denar imperiali. Din același perimetru au mai fost recuperate cinci fibule antice și una bizantină. De asemenea, la suprafață au fost semnalate numeroase fragmente ceramice de culoare roșietică și gri. Toate aceste artefacte, de natură diversă, grupate într-un perimetru relativ restrâns, ar putea indica existența unui sit al „dacilor liberi”, în această zonă din apropierea Siretului.

Bibl.: inedite.

2. AR; 2,623 g; 19 x 20 mm; 6 h; b.c.;
Av. IMPTRAIANOAVGGERDACPMPTRP
Rv. COSVPPSPQROPTIMOPRINC
Imperiul Roman, Traianus, Roma, *denarius*, anii 103-111 (RIC II: 252, Nr. 121) sau anii c.108-109 (MIR 14: 333, Nr. 280bC2);
Obs.: moneda ar putea aparține unui tezaur.
3. AR; 2,451 g; 17 x 18 mm; 6 h; b.c.; ruptă la exterior; bătută descentrat pe avers și pe revers;
Av. IMPCAESARTRAIANHADRIANVSAVG
Rv. [...] P C OS III / [...] ETER AVG
Imperiul Roman, Hadrianus, Roma, *denarius*, anii 119-122 (RIC II: 354, Nr. 115b; BMC III: 270, Nr. 250) sau anul 119 (HILL 1970: 154, Nr. 114);
Obs.: moneda ar putea aparține unui tezaur.
4. AR; 2,438 g; 17 mm; 6 h; f.s.c.; bătută descentrat pe revers;
Av. HADRIANVS AVGVSTVSPP
Rv. COS III
Imperiul Roman, Hadrianus, Roma, *denarius*, anii 125-128 (RIC II: 362, Nr. 178c; BMC III: 291, Nr. 409) sau anul 128 (HILL 1970: 162, Nr. 376).
5. AR; 2,783 g; 16 x 18 mm; 6 h; b.c.;
Av. HADRIANVS AVGCOSIIIIPP
Rv. NILVS
Imperiul Roman, Hadrianus, Roma, *denarius*, anii 134-138 (RIC II: 375, Nr. 310d; BMC III: 348, Nr. 863) sau anul 136 (HILL 1970: 169, Nr. 638);
Obs.: moneda ar putea aparține unui tezaur.
6. AR; 2,173 g; 17 x 18 mm; 6 h; f.s.c.; bătută descentrat pe avers și pe revers;
Av. [...] NAAVG [...] HADRIANIAVGPP
Rv. [...] ORD [...]

²⁵ Sunt folosite următoarele abrevieri pentru metale (AR – argint, AE – bronz), date metrologice (g – gram, mm – milimetru, h – ax (ora)), stare de conservare (b.c. – bine conservată, f.s.c. – foarte slab conservată, s.c. – slab conservată) descriere (av. – avers, rv. – revers) și identificare a monedelor (var. – variantă). Au fost înregistrate legendele pentru monedele antice, deoarece, în cazul lor, există numeroase variante ale tipurilor consemnate în cataloage. De asemenea, emisiunile moldovenești, extrem de variate și încă insuficient studiate, au beneficiat de o descriere completă.

- Imperiul Roman, Hadrianus: Sabina, Roma, *denarius*, anii c.132-134 sau 138-139 (RIC II: 387, Nr. 398(r)) sau anii c.128-134 (BMC III: 353-354, Nr. 895-899, grupa III) sau anul 129 (HILL 1970: 163, Nr. 403).
7. AR; 2,213 g; 18 mm; 6 h; s.c.;
Av. ANTONINVS AVG PIVS P P TR P XXII
Rv. VOTASVS CE PTADEC III / COS III
Imperiul Roman, Antoninus Pius, Roma, *denarius*, anii 158-159 (RIC III: 62, Nr. 294B(a); BMC IV: 142, Nr. 956-957).
8. AR; 2,738 g; 15 x 18 mm; 6 h; b.c.;
Av. DIVA FAVST[...]
Rv. AETE R NITA S
Imperiul Roman, Antoninus Pius: Diva Faustina, Roma, *denarius*, după anul 141 (RIC III: 69, Nr. 344; BMC IV: 53, Nr. 345-350) sau anul 147 (HILL 1970: 199, Nr. 777 var.);
Obs.: moneda ar putea aparține unui tezaur.
9. AR; 2,708 g; 17 x 18 mm; 6 h; b.c.; bătută descentrat pe revers;
Av. DIVA FAVSTINA
Rv. AETER [...]
Imperiul Roman, Antoninus Pius: Diva Faustina, Roma, *denarius*, după anul 141 (RIC III: 70, Nr. 351(a); BMC IV: 56, Nr. 375);
Obs.: moneda ar putea aparține unui tezaur.
10. AE; 20,976 g; 28 x 29 mm; 12 h; f.s.c.;
Av. [...]NINVS[...]
Rv. [...]POTXIX I[...]II[...]S III / S C
Imperiul Roman, Marcus Aurelius, Roma, *sestertius*, decembrie 164 - august 165 (RIC III: 284, Nr. 898) sau 1 ianuarie - august 165 (MIR 18: 106, Nr. 101-6/30).
11. AR; 2,186 g; 17 x 18 mm; 6 h; s.c.;
Av. LVCILLAE AVG ANTONINIA VGF
Rv. CONCORDIA
Imperiul Roman, Marcus Aurelius: Lucilla, Roma, *denarius*, nedată (RIC III: 274, Nr. 757) sau anii 164-169 (sau mai târziu, 183(?)) (BMC IV: 427, Nr. 305, grupa I) sau anii 161-164-167 (MIR 18: 171, Nr. 1-4a).
12. AE; 22,026 g; 29 x 30 mm; 6 h; f.s.c.;
Av. LVCILLAE AVG ANTO[...]GF
Rv. PIE TAS / S C
Imperiul Roman, Marcus Aurelius: Lucilla, Roma, *sestertius*, anii 164-169 (RIC III: 353, Nr. 1756; BMC IV: 571, Nr. 1161) sau anii 161-164-167 (MIR 18: 171, Nr. 11-6(a)).

III. Strunga (jud. Iași)

Moneda a fost descoperită de către Lucian Cerchez, în data de 15.02.2020, cu ajutorul detectorului de metale, la aproximativ 500 de metri sud-vest de localitatea Strunga, la marginea pădurii din vecinătatea drumului E85.

Bibl.: inedită.

13. AR; 2,132 g; 18 mm; 6 h; b.c.;
Av. [...]NOAVGGERDACP MTRPCOSVIPP
Rv. SPQROPTIMOPRINCIPI / VIATRAIANA
Imperiul Roman, Traianus, Roma, *denarius*, anii 112-114 (RIC II: 263, Nr. 266) sau anii c.112-113 (MIR 14: 391, Nr. 398b2).

B. MONEDE MEDIEVALE ȘI MODERNE

IV. Drăgești (comuna Dămieniști, jud. Bacău)

Acest lot de monede are o origine similară cu piesele antice, fiind descoperite de către Teodor Nastasă, cu ajutorul detectorului de metale, în zilele de 17 și 18.11.2019. Majoritatea acestora provin din partea dreaptă a zonei cercetate, situată înspre localitatea Dămieniști. Monedele erau răsfrate pe o suprafață de aproximativ 500 m², împreună cu artefacte din perioada medievală și modernă (aplici, cruciuliță, fragment de mâner de cuțit). Nu există indicii că emisiunile monetare ar fi putut aparține unui depozit, ele reprezentând, cel mai probabil, descoperiri izolate. Această concentrare de material numismatic și arheologic ar putea indica existența unei așezări în regiune.

Bibl.: inedită.

14. AE; 0,574 g; 15 x 17 mm; 12 h; f.s.c.; bătută descentrat pe avers și pe revers; perforată rotund;
Av. [...]ALD(*D inversată sau E*)XANDD(*D inversată sau E*)[...] (legenda începe de la 5h) Cap de bour, văzut din față, având o stea cu cinci raze între coarne; la stânga se află o semilună, iar la dreapta apare o roză cu șase globule;
Rv. SMO[...]VD(*D inversată*)NS (legenda începe de la 11h) Scut despicat: în primul cartier se află trei fascii, iar cel de-al doilea cartier conține două flori de crin puse una sub alta, pe verticală;
Moldova, Alexandru cel Bun, Suceava, *groș*, anii 1400-1432 (MBR 1977: 59-60, Nr. 361-366 var., tip Id) sau anii 1399-1402 (PÂRVAN 2001: 371, Nr. 1) sau anii 1400-1408 (ILIESCU 2000: 79-80, Nr. 4, faza I, emisiunea a II-a).
15. AR; 0,968 g; 18 x 19 mm; 6h; f.s.c.; bătută descentrat pe avers și pe revers; ruptă;
Av. ✚[...]L[...]WODA Cap de bour cu stea între coarne; în partea stângă se află o semilună, iar în cea dreaptă, o roză cu cinci petale;
Rv. [...]WOIWO[...] Scut despicat: în primul cartier se află trei fascii, iar în cel de-al doilea cartier, cinci flori de crin, plasate în două rânduri verticale 2/3; scutul este timbrat cu un cap de bour; la stânga scutului apare sigla R (*inversată*);
Moldova, Iliăș I, Suceava, *groș*, ianuarie – octombrie 1433 (SEVEREANU 1935: 62, Fig. 3-4; 66-67, tip I) sau anii 1432-1433 (ILIESCU 1970: 29, tip II; MBR 1977: 67, Nr. 481, tip II).
16. AE; 0,701 g; 15 x 19 mm; 6 h; f.s.c.; ruptă (lipsește 1/5 din monedă);
Av. M[...] Cap de bour, văzut din față, având o stea cu cinci raze între coarne; o roză se află în partea dreaptă, iar semiluna, în partea stângă;
Rv. Legenda ilizibilă. Scut despicat: în primul cartier se află trei fascii, iar cel de-al doilea cartier conține o spadă sau un buzduhan; deasupra scutului se află o roză cu cinci petale (?);
Moldova, Petru II, Suceava, *groș*, anii 1443-1449 (MBR 1977: 73, cf. Nr. 549, tip III) sau anii 1447-1449 (ILIESCU 1970: 31).
17. AR; 0,930 g; 18 mm; 5h; b.c.;
Av. +IWБ(*B inversată*)OΔ(*A întoarsă*)OBEOBHAP(*AP în ligatură*)ΔαΓOC Cap de bour, cu stea între coarne; în partea stângă apare o roză cu șase petale, iar în cea dreaptă, o semilună;
Rv. +ΠOЗEMΛHMΟΛΔAB(*AB în ligatură*)CKOI Scut semioval, având în interior o cruce patriarhală, cu brațele lățite;
Moldova, Bogdan III, Suceava, *dublu groș*, anii 1504-1517 (ILIESCU 1970: 29; MBR 1977: 85-86, Nr. 743-759 var., tip I) sau c.1511/1512 (DEJAN 2013: 171).
18. AR; 0,849 g; 19 x 20 mm; 6h; s.c.; ruptă;
Polonia: Lituania, Zygmunt I Stary, Wilno, *pólgrosz*, anul 1510 (GUMOWSKI 1960: 105, Nr. 507; KOPICKI 1995: 144, Nr. 3132).
19. AR; 0,652g; 18 mm; 6h; s.c.; bătută descentrat pe avers și pe revers; pe avers se distinge cercul perlat al unei alte ștanțe, iar în spațiul dintre ele se află o steluță; pe revers apare o steluță în afara cercului perlat;
Polonia: Lituania, Zygmunt III Waza, Wilno (pe revers, herb Bogoria - Hieronim Wołłowicz și semnul lui Hanusz Sztypel), *szeląg*, anul 1617 (GUMOWSKI 1960: 134, Nr. 1295; KOPICKI 2007: 219, Nr. 1146).
20. AR; 0,506 g; 15 x 16 mm; 3h; b.c.; bătută descentrat pe revers; tăiată rotund; pe avers se află un punct în afara cercului perlat; pe revers apar două puncte în afara cercului perlat și urma de la o altă ștanță, care suprapune tăietura rotundă;
Polonia: Lituania, Jan II Kazimierz Waza, Wilno (pe revers, herb Gozdawa – Michał Gedeon Tryzna), *szeląg*, anul 1652 (GUMOWSKI 1960: 154, Nr. 1861; KOPICKI 1995: 159, Nr. 3581).
21. AR; 0,566 g; 15 x 16 mm; 6h; f.s.c.; bătută descentrat pe revers;
Polonia: Riga, Zygmunt III Waza, Riga (pe revers, semnul lui Otton von Meppen), *szeląg*, anii 1609-1622 (GUMOWSKI 1960: 140, Nr. 1432-1441).
22. AR; 0,420 g; 10 x 11 mm; s.c.; bătută descentrat pe revers;
Imperiul Otoman, Süleyman I (926-974 AH/ 1520-1566), Novabırda, *akçe*, grupa III, anii 963-974 AH/ 1555-1566 (SREĆKOVIĆ 2003, Av. tip H; Rv. II).
23. AR; 0,222 g; 8 x 10 mm; s.c.; perforată rotund;
Imperiul Otoman, Ibrahim (1049-1058 AH/ 1640-1648) (?), Kostantaniye, *akçe*, anii 1049-1058 AH/ 1640-1648 (?) (PERE 1968: 165, Nr. 440 (?)).
24. AR; 0,378 g; 10 x 15 mm; 6h; f.s.c.; ruptă (lipsește 1/3 din monedă); perforată rotund;
Imperiul Romano-German: Ungaria, Ferdinand I, Kremnitz (siglele K-B), *denar*, anii 1527-1559 (HUSZÁR 1979: 143, Nr. 935).

BIBLIOGRAFIE

- ALEXIANU 1988 Alexianu, M., *Considerații asupra așezării dacilor liberi de la Vlădiceni, comuna Bîrgăoani, județul Neamț*, in: SympThrac, 6, 146-148.
- APARASCHIVEI 2017 Aparaschivei, D., *Fibule din secolele II-IV p.Chr. din complexul de fortificații Ibida (Slava Rusă, jud. Tulcea)*, in: ArhMold, 40, 37-54.
- BÂRCĂ 2014 Bârcă, V., *Sarmatian vestiges discovered south of the Lower Mureș River. The graves from Hunedoara Timișană and Arad*, Ed. Mega, Cluj-Napoca.
- BICHIR 1976 Bichir, Gh., *Archaeology and History of the Carpi from the Second to the Fourth Century A.D.*, I-II, BAR-SS 16, Oxford.
- BICHIR 1973 Bichir, Gh., *Cultura carpică*, Ed. Academiei R.S.R., București.
- BMC III, IV *Coins of the Roman Empire in the British Museum*. III. Mattingly, H., *Nerva to Hadrian*, Oxford University Press, London, 1936; IV. Mattingly, H., *Antoninus Pius to Commodus*, Oxford University Press, London, 1940.
- BUTNARIU 2009 Butnariu, V. M., *Tezaurul de la Ungureni. Prolegomene la circulația șilingului în Moldova*, in: AIX, 46, 401-438.
- BUTNARIU 1998 Butnariu, V. M., *Moldova între „spații monetare” și „rațiuni de stat”. Anii 1574–1612*, in: SCN, 12 (1997), 157-172.
- BUZDUGAN 1968 Buzdugan, Gh., *Descoperiri de monede antice intrate în colecțiile Muzeului de Istorie al orașului Gheorghie Gheorghiu-Dej*, in: SCN, 4, 444-446.
- CĂPITANU 1989 Căpitanu, V., *Tezaurul de monede romane imperiale de la Călugăreni, com. Dămieniști, jud. Bacău*, in: Carpica, 20, 137-147.
- CĂPITANU 1971 Căpitanu, V., *Descoperiri de monede antice și bizantine*, in: Carpica, 4, 287-293.
- COCIȘ 2004 Cociș, S., *Fibulele din Dacia Romană / The brooches from Roman Dacia*, Ed. Mega, Cluj-Napoca.
- CROITORU 2011 Croitoru, C., *Roman discoveries in the East Carpathian Barbaricum (1st century B.C. – 5th century A.D.)*, Ed. Istros, Brăila.
- CURTA, GÂNDILĂ 2013 Curta, Fl., Gândilă, A., *Sixth-Century Fibulae with Bent Stem*, in: Peuce, S.N., 11, 101-176.
- DEJAN 2013 Dejan, M., *Un tezaur de monede moldovenești de la începutul secolului al XVI-lea în legătură cu înființarea Mănăstirii Armenești „Adormirea Maicii Domnului - Hagigadar” din apropierea orașului Suceava*, in: ArhMold, 36, 169-176.
- DERGACIOVA 2014 Dergaciova, L., *Contribuții la cunoașterea sistemului monetar moldovenesc de la începutul secolului al XVI-lea*, in: SCN, S.N., 4 (16) (2013), 91-109.
- FLORESCU, CĂPITANU 1969 Florescu, M., Căpitanu, V., *Cercetări arheologice de suprafață în județul Bacău*, in: ArhMold, 6, 213-275.
- GUMOWSKI 1960 Gumowski, M., *Handbuch der polnischen Numismatik*, Akademische Druck- und Verlagsanstalt, Graz.
- HÂNCEANU 2010 Hânceanu, G. D., *Obiecte romane în situl dacic de la Roșiori-Neamț*, in: Carpica, 39, 32-65.
- HILL 1970 Hill, P. V., *The dating and arrangement of the undated coins of Rome. A.D. 98 – 148*, Spink & Son Ltd., London.
- HONCU, PETCU 2018 Honcu, Șt., Petcu, R., *Descoperiri arheologice inedite din localitatea Dobrovăț (jud. Iași)*, in: Munteanu, L., Nicola, C.-D., Talmațchi, G. M. (eds.), *Studia numismatica et archaeologica. In honorem Virgilii Mihailescu-Bîrliba oblata*, Ed. Academiei Române / Ed. „Constantin Matasă”, București/ Piatra-Neamț, 385-394.
- HUSZÁR 1979 Huszár, L., *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute*, Corvina Verlag, Budapest-München.
- ILIESCU 2000 Iliescu, O., *Aspecte ale economiei monetare în Moldova sub domnia lui Alexandru cel bun*, in: RI, S.N., 11, ianuarie-aprilie, 1-2, 59-95.
- ILIESCU 1970 Iliescu, O., *Moneda în România: 491-1864*, Ed. Meridiane, București.
- IONIȚĂ 2001 Ioniță, I., *Dacii liberi din Moldova*, in: Protase, D., Suceveanu, Al. (coord.), *Istoria Românilor. II. Daco-romani, romanici, alogeni*, Ed. Enciclopedică, București, 423-437.

- IONIȚĂ 1992 Ioniță, I., *Die Fibeln mit ungeschlagenem Fuss in der Sântana-de-Mureș/Černjachov-Kultur*, in: Straume E., Skar, E. (Hrsg.), *Peregrinatio Gothica III: Fredrikstad, Norway, 1991*, Universitets Oldsaksamling, Oslo, 77-90.
- IONIȚĂ, URSACHI 1988 Ioniță, I., Ursachi, V., *Văleni. O mare necropolă a dacilor liberi*, Ed. Junimea, Iași.
- KOPICKI 2007 Kopicki, E., *Monety Zygmunt III Wazy, Nefryt, Szczecin*.
- KOPICKI 1995 Kopicki, E., *Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z polską związanych*, I-II, Polskie Towarzystwo Numizmatyczne, Zarząd Główny, Warszawa.
- MBR 1977 Luchian, O., Buzdugan, G., Oprescu, Gh., *Monede și bancnote românești*, Ed. Sport-Turism, București.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA 1991 Mihailescu-Bîrliba, V., *Tezaurul de denari imperiali romani de la Gherăiești Noi, jud. Neamț*, in: *ArhMold*, 14, 57-65.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980 Mihailescu-Bîrliba, V., *La monnaie romaine chez les Daces orientaux*, Ed. Academiei R.S.R., București.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA 1979 Mihailescu-Bîrliba, V., *La découverte monétaire de Davideni (dép. de Neamț) et les trésors de deniers s'achevant par des deniers de Marc Aurele*, in: *Dacia*, N.S., 23, 319-322.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA, BUTNARIU 1988 Mihailescu-Bîrliba, V., Butnariu, V. M., *Descoperiri monetare din Moldova. I*, in: *ArhMold*, 12, 311-320.
- MIR 14, 18 *Moneta Imperii Romani*. 14. Woytek, B., *Die Reichsprägung des Kaisers Traianus (98-117)*, Bd. I-II, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 2010; 18. Szaivert, W., *Die Münzprägung der Kaiser Marcus Aurelius, Lucius Verus und Commodus (161-192)*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1986.
- MITREA 2001 Mitrea, I., *Comunități sătești la est de Carpați în epoca migrațiilor. Așezarea de la Davideni din secolele V-VIII*, Ed. Constantin Matasă, Piatra-Neamț.
- MITREA 1982 Mitrea, I., *Necropola carpică de la Dămieniști, județul Bacău*, in: *Carpica*, 14, 65-79.
- MITREA 1973A Mitrea, B., *Découvertes de monnaies antiques et byzantines dans la République Socialiste de Roumanie. XVI*, in: *Dacia*, N.S., 17, 399-416.
- MITREA 1973B Mitrea, I., *Câteva fibule romano-bizantine descoperite în Moldova*, in: *SCIVA*, 24, 4, 663-664.
- MITREA 1966 Mitrea, B., *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumaine*, in: *Dacia*, N.S., 12, 445-459.
- MITREA, MIHAILESCU-BÎRLIBA 2003 Mitrea, B., Mihailescu-Bîrliba, V., *Tezaurul de monede romane de la Bălănești (jud. Neamț)*, in: *ArhMold*, 23-24 (2000-2001), 199-208.
- MUNTEANU 2019 Munteanu, L., *Descoperiri monetare din Moldova. XI*, in: *ArhMold*, 42, 169-181.
- MUNTEANU 2017 Munteanu, L., *Some considerations of the Roman coin finds in the hinterland of the provinces of Dacia and Moesia Inferior*, in: Caccamo Caltabiano, M. (ed.), *XV International Numismatic Congress Taormina 2015. Proceedings*, I, Arbor Sapientiae, Roma-Messina, 925-929.
- MUNTEANU 2006 Munteanu, L., *Preliminary data about the coin hoard of Iași – 2002*, in: Mihailescu-Bîrliba, V. (ed.), *The Great Medieval Coin Hoard of Iași. Historical Significance of the Great Medieval Coin Hoard of Iași*, Institutul European Press, Iași, 433-474.
- MUNTEANU, GARVĂN 2018 Munteanu, L., Garvăn, D., *Descoperiri monetare recente în cimitirul de la Piatra-Neamț, cartierul Dărmănești (jud. Neamț)*, in: *SCN*, S.N., 5-8 (18-20) (2014-2017), 183-195.
- MUNTEANU, POPOVICI 2014 Munteanu, L., Popovici, R., *Descoperiri monetare la Borniș, jud. Neamț (secolele XV-XIX) (II)*, in: *ArhMold*, 37, 157-167.
- MUNTEANU et al. 2019 Munteanu, L., Boldureanu, A., Hânceanu, G.-D., Ursachi, V., *"The afterlife" of money. The coins found in the necropolis of Brad (Negri commune, Bacău County)*, in: *ArhMold*, 42, 135-178.
- NUȚU, ELEFTERESCU 2018 Nuțu, G., Elefterescu, D., *Fibulele de la Durostorum – Ostrov/ The Brooches from Durostorum – Ostrov*, Ed. Universității „Al. I. Cuza”, Iași.
- OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU 2006 Oberländer-Târnoveanu, E., *Oriental coins*, in: Mihailescu-Bîrliba, V. (ed.), *The Great Medieval Coin Hoard of Iași. Historical Significance of the Great Medieval Coin Hoard of Iași*, Institutul European Press, Iași, 413-427.

- PERE 1968 Pere, N., *Osmanlılarda madenî paralar. Yapı ve Kredi Bankasının Osmanlı madenî paraları koleksiyonu*, Doğan Kardes Matbaacılık, İstanbul.
- PETEAN, ARGHIR 2010 Petean, I, Arghir, G., *Investigații structurale privind compoziția antoninienilor romani suberați*, in: *Știință și Inginerie*, 17, Cluj-Napoca, 243-250.
- PETRESCU 2010 Petrescu, F., *Cultura Sântana de Mureș-Cerneahov. Arheologie și Istorie*, in: Măgureanu, A., Gall, E. (ed.), *Între Stepă și Imperiu. Studii în onoarea lui Radu Harhoiu*, Ed. Renaissance, București, 41-78.
- PÂRVAN 2001 Pârvan, K., *Monede moldovenești păstrate la Muzeul Național de Istorie a României*, in: *Suceava*, 26-28 (1999-2001), 357-383.
- RIC II, III *The Roman Imperial Coinage*. II. Mattingly, H., Sydenham, E.A., *Vespasian to Hadrian*, Spink & Son Ltd., London, 1926; III. Mattingly, H., Sydenham, E.A., *Antoninus Pius to Commodus*, Spink & Son Ltd., London, 1930.
- SEVEREANU 1935 Severeanu, G., *Monetele lui Iliș. Domn al Moldovei (1 ian. 1433-oct. 1443) și asociat la domnia țării cu fratele său Ștefan (27 aug. 1435-29 mai 1445)*, in: *Bucureștii. Revista Muzeului și Pinacotecei Municipiului București*, I, București, 54-68.
- SPÂNU 2012A Spânu, D., *Probleme ale cronologiei necropolelor Poieniști – Vârteșcoiu*, in: *Mousaios*, 17, 121-143.
- SPÂNU 2012B Spânu, D., *Zur Transformation der Bestattungssitten östlich der Karpaten im Kontext der römischen Eroberung Dakiens*, in: *PZ*, 87.1, 161-188.
- SREĆKOVIĆ 2003 Srećković, S., *Akches (Volume three). Süleyman I Kanunî 926-974 AH*, S. Srećković, Beograd.

LIST OF ILLUSTRATIONS

- Pl. I. The map of coin discoveries: I. Buhuși (Bacău County); II, IV. Drăgești (Bacău County); III. Strunga (Iași County) (source: Google Earth Pro).
- Pl. II. The place of discovering the coins and archeological objects from Drăgești (source: Google Earth Pro).
- Pl. III. Coin discoveries from Moldavia (Cat. nos. I.1 – IV.18).
- Pl. IV. Coins (Cat. nos. IV.19-24) and archeological objects (A-H) discovered in Moldavia.

Pl. I. Harta descoperirilor monetare: I. Buhuși (jud. Bacău); II, IV. Drăgești (jud. Bacău); III. Strunga (jud. Iași) (sursa: Google Earth Pro).

Pl. II. Locul descoperirii monedelor și a pieselor arheologice de la Drăgești (sursa: Google Earth Pro).

Pl. III. Monede descoperite în Moldova (Cat. nr. I.1 – IV.18).

Pl. IV. Monede (Cat. nr. IV.19-24) și piese arheologice (A-H) descoperite în Moldova.